

„Egyedül nem megy!”

A BETH 2023. évi konferenciájának és közgyűlésének tapasztalatai

BETH BIBLIOTHÈQUES EUROPÉENNES DE THÉOLOGIE
 EUROPEAN THEOLOGICAL LIBRARIES
 EUROPÄISCHE BIBLIOTHEKEN FÜR THEOLOGIE

ABOUT US EVENTS MEMBERS RESOURCES NEWS

FIRST ISSUE OF BETH BULLETIN PUBLISHED

WELCOME CROATIAN ASSOCIATION OF THEOLOGICAL AND CHURCH LIBRARIES

2023. szeptember 30. és október 4. között rendezte meg a BETH (Bibliothèques Européennes de Théologie) éves konferenciáját és közgyűlését, melynek a szervezet alapítása óta 51-ik alkalommal megtartott ilyen eseménye volt. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése, mint a BETH rendes tagja minden évben igyekszik egy személyt az eseményre delegálni a vezetőség vagy a tagság közül. Ebben az évben engem ért az a hatalmas megtiszteltetés, hogy a szervezetünket képviselhettem az európai egyházi könyvtárak rangos szakmai fórumán és összejövételén. A vendéglátó szerepét intézményi szinten a Spanyolországi Egyházi Könyvtárosok Egyesülete (ABIE) és a Córdobai Egyházmegyei Könyvtár töltötték be. A helyszínnel, étkezésekkel és programokkal kapcsolatos – hatalmas vendégszeretettel és profizmussal – jellemezhető szervezést az ABIE elnöke, a Loyola Egyetem Könyvtárának igazgatója irányította, természetesen szorosán együttműködve a BETH elnökségével, akiknek a konferencia megszervezésében a másik, szakmai országrész jutott. A szervezők Córdoba világörökségének helyszíneit, gazdag kulturális emlékeit a résztvevők számára a szakmai előadások napjait megelőzően tartott városvezetés keretében mutatták be. A konferencia helyszínválasztása különösen meghatározó volt, hiszen a három ábrahámfi vallás, előbb dialógust mutató, később inkább egymást üldöző történelmi korszakai – a vizigót, muszlim, spanyol zsidó és katolikus – minket körülvevő vallási-kulturális öröksége és e kultúrák keveredését konzerváló épületei folyamatosan hatottak ránk. És habár a muszlimok uralma leáldozott, a több százéves spanyolországi zsidóság 1492-es kiűzése pedig felszámolta a zsidók jelenlétét, mégis a córdobai születésű Maimonidésznek – aki az arisztotelészi filozófia, valamint az arab filozófia közvetítője és a zsidó vallásfilozófia egyik legnagyobbjaként a keresztény skolasztika megtermékenyítője – a szellemi öröksége által a vallásközi és kulturális interakció a legkülönbözőbb szinteken régen és most is megvalósulhatott.

A szakmai szervezés a córdobai konferencia témaként – amelyre a rendezvény címe is egyértelműen utalt (Challenges of Ecclesiastical Libraries in Europe) – az európai egyházi könyvtárakban tapasztalható és fennálló kihívások bemutatását választották, és mint az az előadásokból utóbb kiderült, számos ilyen kihívás „akad”. A rendezvénynek a Püspöki Palota középkori épülete adott otthont, amely külön rangot kölcsönzött az eseménynek. Az épület udvarán tartották szombat este azt a találkozót és kisebb fogadást, amelynek nem titkolt célja volt, hogy az első résztvevők számára, köztük nekem is, kötetlen formában nyíljon lehetősége személyesen megismerkedni a BETH elnökével, titkárával és elnökségének többi tagjával.

A hétfői és keddi napokon zajló szakmai előadások, továbbá a közgyűlés zárt körű eseményei a Püspöki Palota középkori épületének előadótermében és tárgyalótermében zajlottak.

A BETH-ben összesen 16 európai ország egyházi könyvtári szervezete vesz részt, ennyi a rendes tagsággal rendelkezők száma, amelyek küldöttjei – ahogy a korábbi években, úgy az ideai közgyűlésen is – röviden bemutatták egyházi könyvtári szervezeteik működését és fontosabb eseményeit. A közgyűlést vezető Hanne Storm Ofteland elnök asszony és Stefano Maria Malaspina elnökhelyettes mindenkit arra bátorított, hogy tapasztalatainkat osszuk meg otthoni kollégáinkkal, és a saját egyházi könyvtári szervezetünk fontos eseményeit se habozunk a jövőben megosztani velük, mármint a BETH-tagsággal és elnökséggel. Az EKE 2022 ősze és 2023 ősze közti tevékenységével kapcsolatban tartott rövid előadásomban kiemeltem a szervezet szakmai rendezvényeit, e téren megmutató aktivitását, továbbá a nyári éves kecskeméti konferencia jelentőségét, amelyet az EKE az EME és a MELTE közös szervezésében valósított meg. A taglétszámunknak a Magyarországi Metodista Egyház Könyvtára csatlakozásának köszönhető növekedéséről is említést tettem. Utaltam az új Unitas körüli szakmai vitákra és eredményekre, továbbá az elnökség rendszeres és kooperatív, az elnök munkáját támogató működésére. Beszámolómban főként a Bálint Ágnes elnök asszony által elkészített és a BETH számára elküldött angol nyelvű éves jelentésre támaszkodtam. Értesültünk arról is, hogy a nyár folyamán a Horvátországi Teológiai és Egyházi Könyvtárak Egyesülete a szervezet rendes tagja lett. A jelenlévő küldöttek megszavazták a BETH költségvetését, a pénzügyi beszámolót és tervezetet. Végül szomorúan vettek tudomást a jelenlévők arról, hogy Matina Ćurčić, aki a szervezet titkári feladatait elképesztő lelkesedéssel, profizmussal és kedvességgel végzi – ezt megtapasztalhattuk a konferencia szervezése és levelezései során is –, mandátumának 2023-ban történő lejáta után a továbbiakban a pozíciót nem kívánja betölteni.

Az összesen 22 szakmai előadás két napon keresztül, október 2-án és 3-án hangzottak el, amelyek vegyesen foglalkoztak egy-egy konkrét egyházi könyvtár bemutatásával, helyzetével, vagy az egyházi könyvtárak egy adott országban található körével. A konferencián résztvevők száma megközelítette az ötven főt, akik közül 26-an előadást is tartottak, több esetben párban adtak elő a kollégák. A nyitóelőadás – amelyet a BETH elnökhelyettese, Stefano Maria Malaspina és Anna Cascone közösen jegyzett – az olaszországi egyházi könyvtárak figyelemre méltó témáját tárta a hallgatóság elé. Az elmúlt években Olaszországban

a szemináriumi, szerzetesrendi és más egyházi könyvtárak többszöri összevonása vagy bezárása történt meg, és az erre adott intézményi válaszok vagy helyi egyházi szabályozások gyakran nem teremtenek megnyugtató helyzetet. Az olasz könyvtáros világ ezzel kapcsolatos reakciójáról számoltak be, és a lehetséges alternatív megoldásként értelmezhető pozitív példákról is, hogy egyes régiókban (pl. Emilia Romagna) megindult a könyvtárak részéről az *önszerveződés, hálózatszerű együttműködés* a helyi könyvtárak között, továbbá a szerzetesi könyvtárak határokön átívelő *kapcsolatfelvétele a testvérintézményekkel, valamint a specializálódás*, és egyre erősebb a pályázati gondolkodásmód, amelyek mind-mind reményre adhatnak okot.

A belgiumi kollégák – Ward De Pril, a BETH kamarása és Geert Van Reyn – szintén párban megtartott előadása nem kevésbé meglepő helyzetre hívta fel a figyelmet. A felmérések szerint Flandria régióban az apátsági, kolostori és szemináriumi könyvtárak – azok muzeális kézirat- és könyvállományainak – jövője vált bizonytalanná a társadalmi szekularizációs folyamatok következtében. Felkutatásuk, felmérésük, állományvédelmük, vagyónvédelmük és elérhetővé tételük (metaadatok és digitalizálás révén) érdekében szakmai szervezetek összefogása indult el, örökségvédelmi partnerek igyekeztek segítséget nyújtani. A VRB, amely a BETH belga tagszervezete, az ügy érdekében nemcsak a belgiumi flamand teológiai és egyházi könyvtárak könyvtárosait igyekszik szakmai alapon tömöríteni, hanem a belgiumi flamand örökségvédelmi szakembereket és partnereket is szervezeti körébe vonja. Sokszor a *gyűjteménytulajdonosok és örökségvédelmi szereplők között formálódó partneri viszony* biztosít lehetőséget a tapasztalatok, igények és lehetőségek kölcsönös megismerésére és a közös – nyilván állami támogatás bevonásával történő – megoldáskeresésre. Ebben az előadók által még kezdetinek mondott szakaszban fontos *közvetítői szerepet tölthetnek be az egyházi könyvtári szakmai szervezetek.*

Az említett színvonalas előadások után, az EKE képviseletében a magyarországi egyházi könyvtárak kihívásairól, főként a muzeális gyűjtemények megőrzésével és elérhetővé tételével kapcsolatos kihívásokról tartottam meg prezentációmát 'The Challenges of Religious Libraries in Hungary: Preservation of the Old and Rare Documents' címmel, amelynek végén esettanulmányként röviden bemutattam az OR-ZSE Könyvtárában a héber kéziratgyűjtemény legutóbb megvalósított restaurálását és digitalizálását. Előadásomban az egyházi könyvtáraknak elektronikusan a témával kapcsolatosan kiküldött kérdőív alapján, illetve az arra adott válaszokat összegezve próbáltam felvázolni azt

az általános problémát, hogy a muzeális gyűjtemények állományvédelme, restaurálása, digitalizálása és adatbázis-szolgáltatása zömében csekély, vagy részleges módon, mértékben valósult meg az EKE tagkönyvtáraknál. A digitalizálás kérdésével kapcsolatos válaszok alapján pedig majdnem egységes igényként fogalmazódott meg egy, a muzeális tartalmak számára létrehozandó közös digitális könyvtár szükségessége, amelynek hátterét az új Unitas nyújthatná. Ahogy az előttem szólók, úgy én is hangsúlyoztam a további együttműködésekben rejlő lehetőségeket, amelyek nem csak az egyházi könyvtárak szintjén, hanem más egyházi és állami közgyűjteményi partnerek szintjén is fontosak, továbbá a tapasztalatcsere és közös pályázás szempontjából is hasznosak lehetnek.

A konferencia szakmai részének első napjáról lényegében elmondható, hogy zömében olyan előadásokat hallhattunk – pl. a szekularizáció miatt bezárni kénytelen spanyol zárdák és kolostorok könyvtáiról vagy az anglikán papneveldek és teológiai intézmények folyamatos és sorozatos megszűnésének hatásáról az ott őrzött gyűjteményekre –, amelyek az egyházi könyvtárak, főként teológiai, szerzetesrendi könyvtárak, kolostori muzeális gyűjteményrészek megőrzésével vagy épp megmentésével országos vagy regionális szinten foglalkoztak, továbbá arra különböző megoldásokat kerestek vagy javasoltak. Mindebből az az összkép rajzolódott ki, hogy az eltérő helyi sajátosságok mellett mégis nagyon hasonló kihívásokkal kell szembenéznie a nyugat-európai országok egyházi gyűjteményeinek, amelynek hátterében főként a szekularizáció folyamata áll. A közép- és kelet-európai régióban ehhez képest inkább a 20. századi történelmi kataklizmák és diktatúrák eseményei miatt megsérült vagy elhanyagolt gyűjtemények súlyos állományvédelmi kihívásaival kell megküzdeni, és ezen gyűjtemények restaurálását, feldolgozását és fejlesztését sokszor forráshiányokkal küzdve végzik a könyvtárosok, ahogy az a lengyel kollégák katowicei teológiai könyvtárról vagy a sandomierzi egyházmegyei gyűjteményről tartott előadásaiból kiderült. Ide sorolnám a magyarországi helyzetet, amelyet előadásomban igyekeztem ecsetelni, valamint talán a bosznia-hercegovinai Tomislavgrad ferences könyvtárában kialakult helyzetet, amelynek megoldására a helyi kolléga az előadásában a lakosság bevonását gondolta lehetséges megoldásnak.

A konferencianap záróelőadásában az ukrainai háborús események miatt kritikus helyzetbe került ukrainai Evangélikus Teológiai Szeminárium könyvtáráról hallgathattuk meg a könyvtárigazgató szívbe markoló előadását. Az ukrainai közgyűjteményi és egyházi könyvtári viszonyokkal kapcsolatos képünket árnyalta

A córdobai zsinagógában

a következő konferencianapon elhangzott online prezentáció, amelyet az Ukrán Katolikus Egyetem könyvtárvezetője és rektora tartott, és amelyben a nehézségek ellenére folytatandó digitalizálást és a könyvtár társadalmi szerepének fontosságát hangsúlyozták. Az ukrán kollégákat és intézményeiket érintő súlyos háborús eseményeket, ha nem is enyhíti, de talán a két könyvtár működését valamelyest megkönnyíti, hogy a BETH vezetése és tagsága idén is megszavazta a közgyűlésen azt a pénzügyi támogatást, amely többek között az ATLA előfizetését teszi lehetővé az érintett egyházi könyvtáraknak.

A konferencia második napján, főként innovatív szakmai megoldásokról, tapasztalatokról és digitális megoldásokról hallhattunk előadásokat. Elsőként a német kolléga a németországi katolikus és protestáns teológiai és egyházi könyvtárak állományvédelmi és digitalizációs örökségvédelmi támogatásának jövőbeli lehetőségeiről beszélt. Az Index Theologicus a Tübingeni Egyetem által működtetett nyílt hozzáférésű nemzetközi teológiai és vallástudományi bibliográfiai adatbázisa. A bibliográfiai projekt vezetője, Martin Faßnacht friss részleteket osztott meg velünk előadásában, miszerint egy együttműködés keretében 16 olaszországi teológiai folyóirat szerkesztői úgy döntöttek, hogy folyóirataikat elektronikusan közzéteszik az IxTheo Open Journal platformon az Olasz Püspöki Konferencia és az Index Theologicus támogatásával.

Fotó: Dorota Rejman

A tübingeni kolléga buzdította a jelenlévőket, hogy ezt a példát érdemes lenne követni. További előadást hallhattunk a Digital Theological Library-ról, amelynek részeként Thomas Philipps igazgató az észak-amerikai példát hozva az európai teológiai intézményeknek és könyvtáraknak a fizikai gyűjteményeik digitalizálására és szolgáltatására alkalmas konzorcium létrehozását javasolta, megteremtve ezzel a helyhez nem kötött online teológiai oktatás feltételeit és hátrahagyva a jelenléti oktatás és fizikai könyvtárak fenntartásának súlyos finanszírozási nehézségeit. Marian Lefferts, a CERL ügyvezető igazgatója online prezentációjában bemutatta a különböző CERL-adatbázisokat, felhívta a jelenlévő egyházi muzeális gyűjtemények felelőseinek a figyelmét, hogy milyen nagy szerepe lehet a bibliográfiai adatok ilyen módon való elérhetővé tételének a kezelésükben lévő dokumentumok vagyoni védelme, „lopásvédelme” szempontjából.

Hannie Riley elnökségi tag és brit kolléganője pozitív tapasztalataikat osztották meg velünk a 2017 óta Egyesült Királyságban elterjedt Perlego-adatbázis teológiai könyvtárakban történő felhasználásáról, a „tankönyvek Spotify-jának” is nevezett előfizetéssel működő e-könyvtár több, mint 1 millió tudományos és nem-fikciós művet tartalmaz. Felhasználóbarát platformként az angol nyelvterületeken komoly kihívást jelenthet a jövőben a fizikai gyűjtemények könyvtárosai számára. Matti Myllykoski, a Helsinki Egyetemi Könyvtár vezető informatikusa az általuk fejlesztett digitális platformot népszerűsítette, amely digitalizált kéziratok kritikai kiadását teszi lehetővé rugalmas formában. Az utolsó előadás pedig a BETH 2024-es konferenciájának helyszínét, Szarajevót és környékét mutatta be jó hangulatú promóciós film segítségével. Összegezve tehát a konferencia sok tanulsággal járt, de legfőképpen azzal, hogy „Egyedül nem megy!”, azaz a partnerség és a szakmai összefogás a szekularizáció, a forráshiány és a gyorsan változó világunk miatt kiemelten fontos. Az újonnan szövődött szakmai és baráti kapcsolatok ennek az együttműködésnek egyik tartóköve, még akkor is, ha csak egy év múlva találkozunk.

A 2023-as konferencia záróeseménye, a gálavacsora lehetőség volt a személyes megnyilatkozásokra és a búcsúra, továbbá, hogy megköszönjük a szervezőknek, valamint a BETH vezetésének ezt a csodás, életre szóló élményt.